

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Πτυχιακή διατριβή

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΣΕ
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ

Αικατερίνη-Ειρήνη Μελίτα

Λεμεσός 2012

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Πτυχιακή διατριβή

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΣΕ
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ

Αικατερίνη-Ειρήνη Μελίτα

Επιβλέπων καθηγητής

Δρ. Νίκος Σουλελές

Λεμεσός 2012

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Μελίτα Αικατερίνη-Ειρήνη, 2012

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της πτυχιακής διατριβής από το Τμήμα Πολυμέσων και Γραφικών Τεχνών του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

Κατ' αρχάς θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή της πτυχιακής μου εργασίας, κο. Νίκο Σουλελέ, κυρίως για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την πολύτιμη βοήθεια και καθοδήγηση του. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου, και ιδιαίτερα την μητέρα μου, για την στήριξη και την συμπαράσταση τους. Τέλος, η πτυχιακή αυτή είναι αφιερωμένη στην πατρίδα μου την Ελλάδα, η οποία περνά δύσκολες οικονομικές στιγμές.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ξεκινώντας με τα χαρακτηριστικά των δικτύων κοινωνικής δικτύωσης (δ. κ. δ.) και την ιστορική αναδρομή των γεγονότων στις Αραβικές χώρες που συμμετέχουν στην Αραβική Άνοιξη, αποκτήθηκε το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο για να καταλήξω στην συνεισφορά τους.

Η πολιτική αλλαγή στις υπό εξέταση Αραβικές χώρες, οδηγείται από την καινοτομία της τεχνολογίας της Δύσης, βρίσκοντας πρόσφορο έδαφος στην λαϊκή δυσαρέσκεια ενάντια στα απολυταρχικά καθεστώτα των χωρών αυτών.

Μια προγραμματισμένη απεργία στην Αίγυπτο, ο θάνατος ενός υπαίθριου πωλητή από την αστυνομία στην Τυνησία είναι οι σπίθες για τις επαναστάσεις. Τα φυσικά αίτια υπάρχουν (καταπίεση, ανεργία, φτώχεια, λογοκρισία). Εκεί έρχεται ο «ηλεκτρονικός πολιτισμός» να διαδώσει και να ενθαρρύνει τη λαϊκή δυσαρέσκεια με την χρήση των δ. κ. δ. και να δημιουργηθεί ένα λαϊκό επαναστατικό κίνημα που μεταδίδεται από τη μια χώρα στην άλλη, όπως δίδεται από την ιστορική και βιβλιογραφική ανασκόπηση σχετικά με την Αραβική Άνοιξη και τον ρόλο των δ. κ. δ..

Η πτυχιακή μου είναι βασισμένη σε δευτερογενής πηγές, διότι υπήρχε πρόβλημα με τη μετάφραση των αυτούσιων Αραβικών κειμένων σε Twitter και Facebook. Χρησιμοποιήθηκαν βιβλία, λίγα στον αριθμό για τα κοινωνικά δίκτυα και on line ειδησιογραφία από έγκυρες πηγές, τηλεοπτικές εκπομπές με συνεντεύξεις από τους πρωτεργάτες των ιστοσελίδων Twitter και Facebook, και φυσικά από την πρόταση για το βραβείο Ειρήνης στους πρωτεργάτες της Αραβικής Άνοιξης σε σχέση με τα δ. κ. δ..

Συμπερασματικά, βάση της έρευνας, τα δ. κ. δ. βοήθησαν στο ξεκίνημα της Αραβικής Άνοιξης, χωρίς όμως να λύσουν τα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα των συμμετεχόντων χωρών. Το διαδίκτυο ηθελημένα ή αθέλητα έδειξε την δύναμη του στο ιστορικό ραντεβού με τα καθεστώτα των χωρών που συμμετείχαν στην Αραβική Άνοιξη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	v
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	vi
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	vii
1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση	1
2 Μεθοδολογία.....	5
3 Ιστορικά Γεγονότα	8
4 Συγκεκριμένα Παραδείγματα.....	13
5 Αποτελέσματα-Συμπεράσματα	16
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	21

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Δ. Κ. Δ.: Δίκτυα Κοινωνικών Δικτύων

Μ. Μ. Ε.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρώτη μορφή επικοινωνίας των ανθρώπων ήταν ο προφορικός λόγος, μετά η γραφή και η ανταλλαγή σκέψεων, απόψεων, ιδεών, γεγονότων. Η τεχνολογία προοδεύοντας μας έδωσε την εξ' αποστάσεως επικοινωνία διά μέσου συσκευών, όπως ο τηλεγράφος μετά το σταθερό τηλέφωνο, η τηλεόραση και σήμερα οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα κινητά τηλέφωνα, επικοινωνία με λόγο και εικόνα. Έτσι φθάνουμε στη δημιουργία του διαδικτύου και στα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης που ήλθαν να δημιουργήσουν τις νέες γειτονιές με νέα ήθη και νέα λεξιλόγια (on line, messages, delate κ. ά.). Γειτονιές εικονικές με γνωστούς ή άγνωστους ηλεκτρονικούς φίλους, με κοινά ενδιαφέροντα ή όχι, με διαφορετικό φύλλο, ηλικία, φυλή, γλώσσα, θρησκεία, μόρφωση και που μπορεί ο κάθε ηλεκτρονικός φίλος να βρίσκεται σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Έτσι, στον 21 αιώνα η επικοινωνία γίνεται με εκπληκτική ταχύτητα μέσω των δικτύων κοινωνικής δικτύωσης (δ. κ. δ.).

Το διαδίκτυο δεν είναι πια μόνο πηγή πληροφοριών, διασκέδασης ή εκπαίδευσης. Είναι οι νέοι ορίζοντες στην γνώση, την επικοινωνία και την πληροφόρηση σε ένα συνεχώς εξελισσόμενο τόπο και τρόπο άμεσης ανταλλαγής πληροφοριών. Με την εμφάνιση του διαδικτύου δημιουργήθηκε η ανάγκη των νοητών δικτύων που σχημάτισαν κάθε είδους κοινωνικές σχέσεις (επαγγελματικές, φιλικές, οικογενειακές, ερωτικές, ιδεολογικές κ. ά.).

Με ελεύθερη βούληση των συμμετεχόντων και καθόλου λογοκρισία. Ο σκοπός είναι η διευκόλυνση της συνεύρεσης ανθρώπων με στόχο την σύναψη της διαδικτυακής κοινωνικής σχέσης. Η αξιοποίηση ενός ευρέως φάσματος ψηφιακών τεχνολογιών είναι οι υπηρεσίες των εικονικών κοινοτήτων σε χρόνο πραγματικό και σύγχρονο. Ξεπερνώντας το στενό κλοιό της περιορισμένης ομάδας, τα δίκτυα αφορούν όλους τους χρήστες που βρίσκουν ένα περιβάλλον έτοιμο να εκφράζουν τις απόψεις, τις ιδέες τους, να περάσουν τα μηνύματα τους, να αποκτήσουν οπαδούς και να υλοποιήσουν συγκεκριμένους στόχους. Έτσι τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης, εκτός των άλλων είναι και η δημοσιογραφία των πολιτών και η ενημέρωση σε μηδενικό χρόνο με την συμμετοχή όλων, ένας διάυλος επικοινωνίας με πιο άμεση μορφή (Christakis-Flower, 2009; Holmes, 2005; Robins-Webster, 1999; Wikipedia, 2004; Μαγγανιά, 2011; Δεληγιάννης, 2010). Δημοφιλείς διαδικτυακές κοινότητες, γειτονιές,

ιστολόγια είναι σήμερα το Facebook - Twitter - myspace - Google - messenger κ. α.. Ενώ τα πιο δημοφιλή μέσα που συμβάλλουν στην κοινωνική δικτύωση είναι τα blogs - wikis - video coasts - podcast κ. α. Μπορεί στη Δύση το Facebook και τα άλλα μέσα να χρησιμεύουν για τον εντοπισμό παλιών φίλων ή συμμαθητών για νέες γνωριμίες, αλλά στις Αραβικές χώρες χρησιμοποιήθηκαν και για την οργάνωση και τον συντονισμό κινημάτων αντίστασης που οδήγησαν σε εξεγέρσεις κατά των κυβερνήσεων τους (Κούλογλου, 2011). Μέσω του Facebook δημιουργήθηκε το κίνημα της 6ης Απριλίου 2008 στην Αίγυπτο για να κατευθύνει την κοινή γνώμη για μια απεργία βελτίωσης του πολιτικού σκηνικού. Η συμμετοχή στο Facebook ήταν μεγάλη, έφθασε η ιδέα σε 1.000.000 ανθρώπους. Έτσι, η απεργία κατέληξε σε μαζική αντίδραση των πολιτών στο πολιτικό σκηνικό μέχρι ανατροπής του. Το Twitter έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ενημέρωση. Η μετάδοση απευθείας από το δρόμο με τη χρήση κινητού τηλεφώνου προς τα κοινωνικά δίκτυα ήταν και ο διαμεσολαβητής με τα διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία. Η σύνδεση του κινητού τηλεφώνου με το διαδίκτυο έδωσε σε μηδενικό χρόνο είδηση και εικόνα. Το επαναστατικό αυτό κύμα διαδηλώσεων και διαμαρτυριών στην Μέση Ανατολή και στη Βόρειο Αφρική ονομάστηκε Αραβική Άνοιξη.

Η πτυχιακή εργασία θα ερευνήσει τις δυνάμεις που δημιούργησαν αυτή τη σχέση, τον ρόλο των δικτύων κοινωνικής δικτύωσης στην Αραβική Άνοιξη. Πόσο τα κοινωνικά δίκτυα επηρέασαν, λειτούργησαν και ωφέλησαν ή όχι την εξέγερση του Αραβικού κόσμου. Στην Αίγυπτο η επανάσταση που αναφέρεται και ως επανάσταση του διαδικτύου, ξεκίνησε από τη δημιουργία μιας εκδήλωσης - απεργίας και γεννήθηκε ένα κίνημα κοινωνικής ανυπακοής και παρότι τις πρώτες έξι ημέρες της επανάστασης δεν υπήρχε πρόσβαση στο ίντερνετ σε ολόκληρη τη χώρα, και τα κινητά (iphones) είχαν αποσυνδεθεί, μοιάζει παράδοξο να έχουμε την επανάσταση του διαδικτύου χωρίς διαδίκτυο. Όμως δεν μπορούμε να διαψεύσουμε ότι η εξέγερση διαδόθηκε σε ολόκληρη τη χώρα χάρη στα δ. κ. δ. (Personalcinema, 2011).

Στην Τυνησία, η εξέγερση ήταν μια επανάσταση συνταγή με κοινωνικά δίκτυα. Το διαδίκτυο ήταν ο μόνος δημόσιος χώρος που οι χρήστες μπορούσαν να μοιραστούν ιδέες, πληροφορίες και να οργανωθούν πολεμώντας την προπαγάνδα του καθεστώτος χωρίς όμως την βούληση του λαού, το ίντερνετ δεν θα μπορούσε να κινητοποιήσει τον κόσμο να κατέβει στους δρόμους γιατί είναι ένα εργαλείο χωρίς πολιτική συνείδηση (Tarek Amr – Η επίδραση των social media στην αιγυπτιακή επανάσταση, n. d.).

Στις 3 Φεβρουαρίου του 2011 στην Συρία άρχισε να οργανώνεται η ημέρα Οργής και την επόμενη μέρα η κινητοποίηση μεταφέρθηκε στα δ. κ. δ. για διαδηλώσεις με αιτήματα για ελευθερία - ανθρωπινα δικαιώματα και το τέλος της κατάστασης έκτακτης ανάγκης της χώρας (Syria, 2011). Την ίδια περίοδο, Φεβρουάριο του 2011, ξεκινά και η κρίση στην Υεμένη. Νέοι άνθρωποι ως επί το πλείστον και ακτιβιστές από εργατικά και μικροαστικά στρώματα, ορμώμενοι από το ξέσπασμα της Τυνησίας και της Αιγυπτου, διαδηλώνουν ενάντια στο αυταρχικό καθεστώς. Τα δ. κ. δ. και ο άνεμος της Αραβικής Άνοιξης αποτέλεσαν την αρχή της έκρηξης (Παπαμάργαρης, n. d.).

Εμπνευσμένες από την Τυνησιακή επανάσταση των Γιασεμιών και την επανάσταση του Νείλου για την Αίγυπτο, βιώνει αντικυβερνητικές διαδηλώσεις και η Λιβύη. Έχοντας την 42χρονη εμπειρία της δικτατορίας του Καντάφι, η θέληση του Λιβυκού λαού είναι να απαλλαγούν από τις αυταρχικές πολιτικές δομές μέσω ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης και έτσι έχει προγραμματισθεί η ημέρα οργής στη Λιβύη. Λίγες ώρες νωρίτερα συλλαμβάνεται ένας δικηγόρος ακτιβιστής υπέρ των ανθρώπινων δικαιωμάτων και οι συγκρούσεις ξεκινήσαν στη Βεγγάζη. Οι συγκρούσεις σε λίγες ώρες μεταφέρονται και σε άλλες πόλεις και η σπίθα γίνεται πυρκαγιά και για τη Λιβύη (Ξενάκη, 2011).

Στο Ιράν οι bloggers μοιράζονται με Λιβύους τη χαρά για μια απελευθερωμένη χώρα και προσδοκούν το τέλος της δικτατορίας του Ιράν-λιβυκή επανάσταση 21/10/2011 (Petrossian, 2011).

Πώς άγνωστοι κάτοικοι της ίδιας πόλης ή χώρας που όμως ήταν διαδικτυακοί φίλοι, κατάφεραν να περάσουν τα μηνύματα τους για πολιτικούς λόγους και να δημιουργηθεί η Αραβική Άνοιξη, η εξέγερση των πολιτών στις διεφθαρμένες κυβερνήσεις τους. Ποια αίτια υπήρχαν και πώς τα δίκτυα προώθησαν προφανώς τις ώριμες αντιδράσεις-αποφάσεις των πολιτών. Τι ένωνε τους άγνωστους και γνωστούς στις διαδικτυακές γειτονιές. Πώς και εάν επηρέασε η ταχύτητα της είδησης το αποτέλεσμα των εξελίξεων.

Θα μελετηθούν και θα εξαχθούν συμπεράσματα θετικά ή αρνητικά σχετικά με την χρήση και τον ρόλο των δ. κ. δ. στην Αραβική επανάσταση. Έτσι θα οδηγηθούμε στο πώς ο

ηλεκτρονικός πολιτισμός συγκρούστηκε με τα πολιτικά καθεστώτα των συμμετεχόντων Αραβικών κρατών στην Αραβική Άνοιξη. Όμως θα μελετήσουμε και πόσο έτοιμοι ήταν οι λαοί αυτοί για τις πολιτικές ανατροπές και πώς τα κυβερνητικά καθεστώτα αντέδρασαν. Πώς τα νέα καθεστώτα ελευθερίας διοικούν τις χώρες αυτές και εάν τελικά τα δ. κ. δ. συνεισφέραν στην έναρξη των εξεγέρσεων και τι ρόλο έπαιξαν - παίζουν στις καινούργιες πολιτικές αλλαγές.

Θα προσπαθήσω να ερευνήσω πώς τα δ. κ. δ. επηρέασαν, καλλιέργησαν, υλοποίησαν το μαζικό ξεσηκωμό, αναδεικνύοντας την φυσική αιτία, εάν υπάρχει. Την ωρίμανση των πολιτών μέσω των δ. κ. δ. για την απαίτηση και διεκδίκηση δημοκρατικότερης πολιτικής ζωής. Το ρόλο των κυβερνήσεων απέναντι στους πολίτες και απέναντι στις σύγχρονες επικοινωνίες. Τα μέτρα που έλαβαν, εάν έλαβαν που θα μπορούσαν να ανατρέψουν το αποτέλεσμα ή όχι και τελικά, να ερευνήσουμε εάν ο διαδικτυακός πολιτισμός κατάφερε να ελέγξει τις συγκεκριμένες εξουσίες. Θα ερευνηθεί πόσο συνείσφερε η κοινωνική δικτύωση στην ωρίμανση και την πραγματοποίηση των εξεγέρσεων και εάν έδωσε θετικές εξελίξεις για τις χώρες αυτές ή κάποιοι θα τις καρπωθούν για προσωπική τους προβολή. Επίσης θα προσπαθήσουμε να δούμε τώρα πώς λειτουργούν σε αυτές τις χώρες τα δ. κ. δ..

1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει αναφορά σχετικά με το τι έχει ειπωθεί και γραφτεί μέχρι στιγμής για τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης όσο αναφορά σχετικά με την Αραβική Άνοιξη. Κατά πόσο έχουν επηρεάσει ή όχι την επανάσταση αυτή τα δίκτυα.

Τα παραδοσιακά μέσα, όπως η τηλεόραση και οι εφημερίδες, δείχνουν να υποτιμώνται μπροστά στην άνοδο της διάδοσης των δ. κ. δ., για τον λόγο ότι δεν έχουν την δυνατότητα να επαληθεύονται μεμονωμένα, και δείχνουν να καθοδηγούνται και να παρουσιάζουν εκείνο που τους υπαγορεύεται, προβάλλοντας την σχετική αλήθεια όπως κάποιοι επιθυμούν. Τα κοινωνικά δίκτυα δίνουν την δυνατότητα στον οποιονδήποτε να ερευνήσει την αλήθεια από διάφορες αληθινές ομολογίες και να εκφράσει την γνώμη του δημόσια στο χώρο αυτό. Αυτό όμως δεν καθιστά τα πράγματα πιο απλά, αλλά αντίθετα κάνει την κατάσταση πιο λεπτή και πολύπλοκη. Το Facebook, το Twitter και το Youtube δεν είναι σε θέση να περιέχουν περιεχόμενο, δηλαδή όπως στην τηλεόραση που υπάρχουν τα δελτία ειδήσεων ή τις εφημερίδες. Όμως λειτουργούν ως μεσολαβητές. Είναι οι χώροι στους οποίους οι χρήστες θα φιλτράρουν όλα εκείνα που έχουν ειπωθεί στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και θα έχουν την δυνατότητα να σχολιάσουν και να αξιολογήσουν μέσα από συζητήσεις. Διότι οι παρατηρητές, δεν αρκούνται πλέον στο να παρακολουθούν ειδήσεις και ότι τους προβάλετε από ειδικούς χωρίς βούληση. Επιθυμούν να συμβάλουν και να είναι σε θέση να το κάνουν σε πραγματικό χρόνο (Gerkin, n. d.).

Τα κοινωνικά δίκτυα όπως το Facebook και το Twitter μπορεί να έχουν χαρακτηριστεί κατά καιρούς ως ανούσια και ως κέντρα ψυχαγωγίας, όμως στην περίπτωση της Αραβικής Άνοιξης έχει ειπωθεί πως ανέτρεψαν τα καθεστώτα και λειτούργησαν ως αποτελεσματικά εργαλεία για την οργάνωση διαμαρτυριών και επαναστάσεων. Ωστόσο, ο πραγματικός ρόλος των δ. κ. δ. στις επαναστάσεις εξακολουθεί να εξετάζεται όλο και πιο προσεκτικά, εφόσον τίθενται καθημερινά προκλήσεις για την ασφάλεια, την ειλικρίνεια και την προσβασιμότητα, κάτι που θα κάνει χρόνια να ξεκαθαρίσει και να αποδειχθεί (Schillinger, 2011).

Σύμφωνα με το άρθρο της Kate Taylor (2011), μια νέα μελέτη, μετά από ανάλυση του Twitter, του Youtube και χιλιάδων άλλων blogs, κατέληξε ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τροφοδότησαν την Αραβική Άνοιξη. Στην Αίγυπτο, πριν την παραίτηση του προέδρου Μουμπάρακ, το ποσοστό των tweets διογκώθηκε δέκα φορές σχετικά με την πολιτική αλλαγή στην Αίγυπτο. Ενώ δύο εβδομάδες μετά την παραίτηση του προέδρου, τα tweets κατά μέσο όρο έφταναν τα 2.400 καθημερινά για την πολιτική κατάσταση της χώρας. Τα βίντεο που αφορούσαν τις διαμαρτυρίες για τα πολιτικά θέματα στις χώρες αυτές έφταναν μέχρι και τις πεντέμισι εκατομμύρια προβολές, ενώ παράλληλα θέματα ίδιου περιεχομένου στο Facebook και σε πολιτικά blogs, αυξήθηκαν δραματικά. Ακόμη, στο άρθρο αυτό, σύμφωνα με τα λόγια του Φίλιπ Χάουαρντ, αναπληρωτής καθηγητής στην επικοινωνία στο Πανεπιστήμιο της Ουάσιγκτον, με την διακοπή των δικτύων στην Αίγυπτο, βγήκαν ακόμη περισσότεροι ακτιβιστές πολίτες να διαδηλώσουν στους δρόμους, αφήνοντας πίσω την διαδικτυακή κοινωνική εξέγερση.

Η Anita Chan, επίκουρος καθηγήτρια των μέσων μαζικής ενημέρωσης και κινηματογράφου, αναφέρει ότι οι κινήσεις που έγιναν στα Αραβικά κράτη υπήρξαν επιτυχείς λόγω της χρήσης που έγινε με τα δ. κ. δ., εφόσον βοήθησαν στο να οργανωθούν και να συντονιστούν οι διαμαρτυρίες του λαού, φέρνοντας τους σε άμεση επικοινωνία, δίνοντας τους ένα μέσο να οργανωθούν το συντομότερο δυνατό. Στον κόσμο των δ. κ. δ., μια ιδέα, έχει την δυνατότητα να εξαπλωθεί σε μηδενικό χρόνο, και μάλιστα σε μεγάλη ομάδα ανθρώπων. Παρ' όλα αυτά, επισημαίνει ότι τα κοινωνικά δίκτυα δεν ήταν αυτά που δημιούργησαν τις εξεγέρσεις, αλλά στην Μέση Ανατολή υπήρχαν ήδη κινήματα ενάντια στα καθεστώτα, τα οποία με την βοήθεια των δικτύων μπόρεσαν να εξαπλωθούν πολύ πιο γρήγορα από ότι θα διαδίδονταν διαφορετικά. Την σκυτάλη για την Αραβική Άνοιξη την έδωσαν αποκαλύψεις που δημοσιεύθηκαν σε Wikileaks. Επίσης, σημειώνει ότι οι διοργανωτές δεν περίμεναν το φαινόμενο να πάρει τόσο μεγάλες διαστάσεις. Τέλος, η Chan, δηλώνει ότι οι εξεγέρσεις στα κράτη αυτά και η πτώση των 30 χρόνων καθεστώτων μέσα σε λίγες εβδομάδες, είναι ένα δραματικό παράδειγμα της δύναμης των κοινωνικών δικτύων. Σε αυτό το άρθρο, αναφέρονται και τα λόγια του Josh Zimmerman, ο οποίος δηλώνει ότι χωρίς την χρήση του διαδικτύου, οι διαμαρτυρίες θα περιοριζόντουσαν στα άτομα που έτυχε να παρευρίσκονται στις διαδηλώσεις (Fergus, 2011).

Σε άρθρο του, ο Alon Ben-Meir (2011), γράφει ότι η Αραβική εξέγερση θεωρείται ένα σημαντικό κομμάτι για τον μετασχηματισμό ενός κόσμου. Ρεαλιστικά, οι διαμαρτυρίες στον Αραβικό κόσμο, ξεκίνησαν να αναπτύσσονται από το 2005 με 2007, όπου ο κόσμος έκανε σιγά σιγά πιο έντονες τις ανησυχίες του για το δίκαιο του κράτους. Η σημερινή νεολαία σε σχέση με την νεολαία της προηγούμενης γενιάς, ενάντια στην καταπίεση, στην στέρηση και την στασιμότητα δείχνει να αντιδρά εντονότερα. Ακόμη, η κυβέρνηση τους δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να αφαιρέσει από την νεολαία την λαχτάρα για μια ζωή με νόημα και ελευθερία. Στο παρελθόν και στο παρόν, η οργάνωση των εξεγέρσεων έχει γίνει μέσω διαδικτυακών σελίδων κοινωνικής δικτύωσης, φτάνοντας σε σημείο με τον τρόπο αυτό να περιθωριοποιηθούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ. Μ. Ε.), τα οποία χαλιναγωγούνταν από τα κράτη. Το 2011 όμως, όπου οι διαστάσεις των εξεγέρσεων πήραν μεγάλη έκταση, θέλοντας τα κράτη να διασπάσουν τον κόσμο και να τους αποπροσανατολίσει, διακόπτουν την χρήση των τηλεφώνων και του δικτύου, η οποία κίνηση αποδείχθηκε αντιπαραγωγική. Σύμφωνα με σχολιαστές, οι εξεγέρσεις αυτές σε κάθε κράτος διαφοροποιούνται, όμως κοινό χαρακτηριστικό όλων είναι η συνεχιζόμενη οικονομική κρίση, η ανισότητα και η αύξηση κοινωνικών αδικιών. Τέλος, αναφέρει ότι πέρα από το πώς οι εξεγέρσεις της νεολαίας κυμαίνονται σε ένταση, το φαινόμενο δεν θα είναι περαστικό, αλλά θα διαρκέσει για πολλά χρόνια.

Τα δ. κ. δ. και οι τεχνολογίες στα πρώτα στάδια των διαδηλώσεων, χρησιμοποιήθηκαν για την επιτάχυνση των κοινωνικών διαμαρτυριών. Υπάρχουν ενδείξεις ότι τα δ. κ. δ. έπαιξαν ισχυρό ρόλο σε ορισμένα κράτη. Τα εργαλεία αυτά για να λειτουργήσουν, θα πρέπει να χειρισθούν από τον έναν χρήστη στον άλλον, έτσι ώστε να κινητοποιούνται οι πολίτες. Το να γίνουν φίλοι και να πατήσουν ένα «μου αρέσει» στο Facebook και στο Twitter, μπορεί να φαίνεται απλό αλλά δεν είναι αρκετό, ο στόχος αυτών είναι να προκαλέσουν τους πολίτες να βγούν στους δρόμους και να διαδηλώσουν. Τα κοινωνικά δίκτυα μπορούν να βοηθήσουν στις περιπτώσεις των κρατών που ερευνούνται για τους λόγους ότι μπορούν να κινητοποιήσουν τους διαδηλωτές σε σύντομο χρονικό διάστημα, να υπονομεύσουν την νομιμότητα των καθεστώτων και να αυξήσουν την εθνική και διεθνή έκθεση της άσχημης συμπεριφοράς των καθεστώτων. Ο Malcolm Gladwell σε συνέντευξη του, ισχυρίζεται ότι η σημασία των δ. κ. δ. στα Αραβικά κράτη δεν είναι σημαντική, και ότι οι διαδηλωτές θα μπορούσαν να βρουν άλλους τρόπους επικοινωνίας για τις εξεγέρσεις, δίνοντας ως παράδειγμα ότι στην

Ανατολική Γερμανία, ανατράπηκε μια κυβέρνηση, όταν μόνο 13 τις εκατό των πολιτών, είχαν σταθερό τηλέφωνο. Επιπρόσθετα, αναφέρει ότι σε ορισμένα κράτη όπου συμβαίνουν οι εξεγέρσεις, το ποσοστό διείσδυσης στο διαδίκτυο είναι χαμηλό. Οι υποστηρικτές της νέας τεχνολογίας, δηλώνουν ότι υπήρχαν επιτυχημένες επαναστάσεις και πριν από την ύπαρξη του τηλεφώνου, οπότε το τηλέφωνο και τα δ. κ. δ. ενισχύουν τις κοινωνικές διαμαρτυρίες. Αιγύπτιος Blogger, Wael Abbas, επίσης δηλώνει ότι τα δ. κ. δ. είναι ένα εργαλείο και η επανάσταση αφορά την απόφαση του λαού να διαδηλώσει, δεν αποδίδει την δόξα στα δ. κ. δ. ούτε στα Μ. Μ. Ε.. Συνοπτικά, δεν είναι εφικτό να αποδειχθεί εάν η επανάσταση θα γινόταν και χωρίς την ύπαρξη των κοινωνικών δικτύων σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα (Socialcapital, 2012).

2 Μεθοδολογία

Η συγκεκριμένη πτυχιακή έρευνα, είναι βασισμένη σε δευτερογενείς πηγές και όχι σε πρωτογενείς. Έχουν χρησιμοποιηθεί δεδομένα από άρθρα ηλεκτρονικών εφημερίδων, τηλεοπτικών εκπομπών, διαδικτυακών αναρτήσεων και βίντεο από το χώρο του Youtube. Έχει γίνει αναζήτηση στο χώρο του Facebook, όσο αναφορά τις σελίδες που έχουν δημιουργηθεί για αυτές τις εξεγέρσεις. Ακόμη, έχουν αντληθεί και δεδομένα από κάποια βιβλία, αλλά λίγα στον αριθμό.

Ο λόγος που έχει γίνει αυτή η επιλογή, είναι η δυσκολία που αντιμετωπίστηκε στη γλώσσα. Διότι δεν μπορούσε να βρεθεί ακριβή μετάφραση για να αναλυθούν οι αναρτήσεις των χρηστών στους χώρους του Facebook, Twitter και Youtube όπου εκεί η γλώσσα δυσκόλευε ακόμη πιο πολύ. Για αυτό τον λόγο μελετήθηκαν τα δεδομένα από έγκυρες πηγές, δημοσιογράφους και μελετήθηκαν στον συνδυασμό τους.

Η Αραβική Άνοιξη πρόκειται για ένα πρόσφατο γεγονός το οποίο βρίσκεται σε εξέλιξη ακόμη και σήμερα (Μάρτιος 2012) σε ορισμένα κράτη, όπως Συρία, όπου οι εξελίξεις είναι καθημερινές και αλληπάλληλες. Για αυτό τον λόγο, ότι έχει να κάνει με τις πηγές της έρευνας, είναι βασισμένες σε ηλεκτρονικά δεδομένα ως επί το πλείστον.

Με την ανάθεση του θέματος και ύστερα από κάποια έρευνα στο διαδίκτυο, παρατηρήθηκε μεγάλος και καθημερινός όγκος πληροφοριών. Η αναζήτηση έγινε με την χρήση μηχανών αναζήτησης αρχικά, όπως είναι το Google με λέξεις κλειδιά, όπως Αραβική Άνοιξη και κοινωνικά δίκτυα, και ύστερα πιο συγκεκριμένα σε γνωστές ηλεκτρονικές εφημερίδες και περιοδικά. Με την συνειδητοποίηση του όγκου πληροφοριών, διότι τα κράτη με τις εξεγέρσεις ήταν αρκετά, αποφασίστηκε να μελετηθούν η Αίγυπτος και η Συρία. Ο λόγος της επιλογής αυτής, είναι διότι στην Αίγυπτο το καθεστώς μετά τις εξεγέρσεις κατάφερε να ανατραπεί, ενώ στο κράτος της Συρίας, ακόμη και σήμερα (Μάρτιος 2012) τα γεγονότα συνεχίζονται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Με αυτό τον τρόπο, πάρθηκαν δύο διαφορετικά κράτη δειγματικά, όπου το αποτέλεσμα δεν είναι ίδιο τουλάχιστον μέχρι στιγμής, έτσι ώστε να μπορεί να υπάρξει σύγκριση μεταξύ τους.

Στις πηγές που βρήκα, διαδικτυακές και βιβλία, δεν υπήρχε διαφορά στις απόψεις μεταξύ τους. Όπως στις διαδικτυακές πηγές που υπήρχαν και οι απόψεις ότι βοήθησαν τα δίκτυα στην επανάσταση αυτή διότι έπαιξαν κεντρικό ρόλο, το ίδιο υποστήριζουν και τα βιβλία, πως πρόκειται για μια μεγάλη δύναμη. Αλλά και στα δύο υπάρχει και η άποψη πως δεν έχουν και τόσο μεγάλη δύναμη από μόνα τους τα δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης.

Όσο αναφορά τις πηγές, χρησιμοποιήθηκαν τοπικές και διεθνείς για να μπορέσει να αντληθεί μια σφαιρική άποψη, διότι οι τοπικές πηγές αναγέρουν - προβάλλουν τα γεγονότα «επηρεασμένες» από θρησκευτικούς και πολιτικούς λόγους, ενώ οι διεθνείς πηγές, εκφέρουν άποψη εκτός των πραγμάτων, δηλαδή απλά από ότι βλέπουν, χωρίς να επηρεάζονται από κάτι, μια πιο αντικειμενική στην ουσία άποψη-έρευνα. Ακόμη, δεν συμπεριλήφθηκαν απόψεις μόνο θετικές ή μόνο αρνητικές αλλά ο συνδυασμός αυτών για να μπορεί το συμπέρασμα να είναι όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικό.

Η χρονική διάρκεια που υπήρξε η παρακολούθηση και σύλληψη δεδομένων από πηγές, είναι από τον Σεπτέμβριο του 2011 έως και τον Μάρτιο του 2012. Υπάρχουν ωστόσο και δεδομένα τα οποία αναρτήθηκαν στον χώρο του διαδικτύου από τον Ιανουάριο του 2011, όπου ξεκίνησε το γεγονός που μελετάτε. τα οποία συλλέχθηκαν την χρονική περίοδο της έρευνας που προαναφέρθηκε.

Στην αρχή αναλύονται βασικοί όροι όπως Αραβική Άνοιξη και δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης. Στην συνέχεια ακολουθεί βιβλιογραφική ανασκόπηση, δηλαδή μια γενική άποψη δημοσιογράφων - ερευνητών για τα δ. κ. δ. στην Αραβική Άνοιξη, ενώ στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται ιστορική αναδρομή, όσο αναφορά τα Αραβικά κράτη, χωρίς κάποιες ιδιαίτερες λεπτομέρειες για τα δ. κ. δ.. Υστέρα ακολουθούν συγκεκριμένα παραδείγματα για τα δ. κ. δ. στην Αίγυπτο και την Συρία, δηλαδή τι σελίδες υπάρχουν στο διαδίκτυο, ποσοστά που βρέθηκαν σε έρευνα και άλλα παρόμοια δεδομένα. Τέλος, υπάρχει κεφάλαιο στο οποίο με βάση την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν και την προσωπική κριτική σκέψη, διεξάγει συμπέρασμα εάν τα δ. κ. δ. έπαιξαν ρόλο στην Αραβική Άνοιξη.

Εάν θα έπρεπε να συγκαταλεχθεί η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται σε κάποια μέθοδο, θα ήταν η ιστορική ανάλυση πηγών. Διότι αναλύονται υπάρχουσες πηγές εξ' ολοκλήρου, για να καταλήξουμε στο συμπέρασμα, δηλαδή την προσωπική κριτική άποψη, σχετικά με τις πηγές που αναλύθηκαν-συμπεριλήφθηκαν.

3 Ιστορικά Γεγονότα

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως μηχανή δημοκρατίας δημιούργησαν την εναλλακτική ενημέρωση και μια νέα σελίδα στην πολιτική ιστορία των κρατών. Είναι πολύ νωρίς να κάνουμε τελικές εκτιμήσεις αλλά μέχρι τα πρόσφατα γεγονότα μπορούμε να εξάγουμε κάποια συμπεράσματα. Η νέα πολιτική σελίδα των χωρών αυτών θα φέρει πιο δημοκρατικά καθεστώτα ή θα εμπλακούν σε νέες πολιτικές περιπέτειες. Οι εξελίξεις των γεγονότων είναι καθημερινές και προσπαθώ να ενημερώνω σε τακτά χρονικά διαστήματα την έρευνα μου. Θα ασχοληθώ συγκεκριμένα με τα γεγονότα της Αιγύπτου και της Συρίας.

Η 30χρονη πολιτική του Μουμπάρακ, η φτώχεια και η ανεργία οδήγησαν την Αίγυπτο σε επανάσταση. Η σπίθα δόθηκε όταν η διαδήλωση στην πλατεία Ταχρίμ μετατράπηκε σε επανάσταση των υπηκόων πολιτών. Το Facebook, το Twitter και το Youtube διέδωσαν βίντεο και φωτογραφίες, ενώ καλούσαν τους Αιγύπτιους πολίτες να διαμαρτυρηθούν. Στην λογοκρισία βασίστηκε η κυβέρνηση μετά από βίντεο και εικόνες, και έτσι ο πρόεδρος Μουμπάρακ διακόπτει το ίντερνετ και την κινητή τηλεφωνία. Πολλές είναι οι ομολογίες για την διακοπή αυτή. Με την κίνηση αυτή του Μουμπάρακ, εξοργίζεται πιο πολύ ο λαός και έτσι οι «ακτιβιστές του πληκτρολογίου» πλημμυρίζουν τους δρόμους, ενώ προδίδει τον φόβο του ότι το διαδίκτυο μπορεί να ενδυναμώσει τους αντιπάλους του. Στις 10 Φεβρουαρίου 2011 ο πρόεδρος Μουμπάρακ παραιτείται. Μετά την πτώση του καθεστώτος Μουμπάρακ στην Αίγυπτο, έχουν ξεκινήσει οι πρώτες δημοκρατικές εκλογές εδώ και 30 χρόνια. Η εκλογική διαδικασία ολοκληρώθηκε 11 Ιανουαρίου 2012. Τα μέλη της Άνω Συμβουλευτικής Βουλής που θα οριστεί, θα καταρτίσει το νέο σύνταγμα της χώρας στα μέσα Μαρτίου το 2012. Καθημερινά στην γνωστή πλατεία Ταχρίμ γίνονται διαδηλώσεις με νεκρούς, ενώ οι πολίτες βρίσκονται σε κατάσταση αναμονής, δείχνοντας τη λαϊκή δυσαρέσκεια στο ανώτατο στρατιωτικό συμβούλιο που αντικατέστησε τον Μουμπάρακ και κατά του στρατού που ορίστηκε εγγυητής της Συνταγματικής νομιμότητας. Στην Αίγυπτο η λαϊκή δυσαρέσκεια χαλιναγωγείται από αστικές δυνάμεις που θέλουν να εκμεταλλευτούν τους δημοκρατικούς εκσυγχρονισμούς (Εκλογές στην Αίγυπτο στη σκιά της βίας, 2011; Συρροή πολιτών στις πρώτες εκλογές της Αιγύπτου μετά την πτώση του καθεστώτος, 2011; Βάρβαρη καταστολή και διαβουλεύσεις ενάντια στον Αιγυπτιακό λαό, 2011; Socialcapital, 2012).

Η Συρία παρουσιάζει το μεγαλύτερο πρόβλημα στον εκδημοκρατισμό της, διότι το δικτατορικό καθεστώς της – παρόμοιο με της Αιγύπτου – έχει μακρά ιστορία. Η φτώχεια και η καταπίεση του πληθυσμού δημιούργησε το κίνημα στην Συρία. Η νεότερη γενιά με συνθήματα ελευθερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης υποστηριζόμενη από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έρχονται καθημερινά αντιμέτωποι ακόμα και αυτή τη στιγμή με το αδιάλλακτο καθεστώς που η δύναμη του βασίζεται σε θρησκευτική συγγένεια και αλληλεγγύη. Ζητούν από τον Σύριο πρόεδρο Μπασάρ Αλ Άσαντ να εγκαταλείψει την εξουσία. Οι πολιτικοί ακτιβιστές προσπαθούν να θέσουν τα θεμέλια της δημοκρατίας όμως μέχρι αυτή τη στιγμή το αποτέλεσμα είναι αιματοχυσία. Ο Αραβικός σύνδεσμος δέχθηκε να στείλει παρατηρητές στη χώρα προκειμένου να μπει τέλος στην αιματηρή καταστολή των διαδηλώσεων (Zubaida, 2011; Συμπεράς, 2011).

Ο Σύριος πρόεδρος ζήτησε από τους πολιτικούς αντιπάλους την κατάρτιση σχεδίου για την μετάβαση της εξουσίας. Στη Ρωσία εκπρόσωποι του αντικυβερνητικού εθνικού μεταβατικού συμβουλίου εισπράττουν την σύσταση «να κάνουν διάλογο» με τον Άσαντ. Από τις 16 Νοεμβρίου 2011, ο Αραβικός σύνδεσμος έχει ψηφίσει την αναστολή της συμμετοχής της Συρίας. Σε ένδειξη καλής θέλησης η Δαμασκός ελευθέρωσε 1000 πολιτικούς κρατούμενους (Σχέδια για τη μετά Άσαντ Συρία ετοιμάζει ο Αραβικός Σύνδεσμος, 2011).

Εκφράζει ανησυχία ο επικεφαλής του Αραβικού συνδέσμου Ναμπίλ Ελαράμπι, για εμφύλιο στη Συρία, πράγμα το οποίο θα έχει συνέπειες και στις γειτονικές χώρες. Στις 19-20 Ιανουαρίου 2012, οι υπουργοί εξωτερικών του συνδέσμου θα αποφασίσουν εάν ωφελεί να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις (Συρία: Φόβος για εμφύλιο εκφράζει ο Αραβικός Σύνδεσμος, 2012).

Οι ηγέτες της Αραβικής Άνοιξης, του κινήματος που οδήγησε στην ανατροπή των καθεστώτων Τυνησίας – Αιγύπτου – Λιβύης, ήταν οι επικρατέστεροι για το βραβείο Νομπέλ Ειρήνης για το 2011. Ο ιστορικός των βραβείων Νόμπελ Άσλε Σβέειν, αναφέρει ως παράδειγμα την Τυνήσια blogger Λίνα Μπιν Μεν, η οποία κατέγραψε στο διαδίκτυο το ιστορικό της εξέγερσης στη χώρα της. Η βράβευση της θα ήταν «μια στήριξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης που καλύπτουν τις λαϊκές εξεγέρσεις, αλλά και της Αραβικής

Άνοιξης» υπογράμμισε ο ίδιος. Στην ίδια λογική, η Αιγύπτια Ισραά Αμπντέλ Φατάχ και το κίνημα της 6ης Απριλίου, του οποίου είναι μία από τους ιδρυτές θα μπορούσαν να πάρουν το Νόμπελ για τον «σημαντικό τους ρόλο στη μη βίαιη εξέγερση στην Αίγυπτο» σύμφωνα με τον διευθυντή του ινστιτούτου έρευνας για την ειρήνη στο Όσλο Κρίστιαν Μπέργα Χαρπιβίκεν. Ανάμεσα στους υποψηφίους ήταν και ο Αιγύπτιος Οάελ Γόνιμ, στέλεχος της Google και σύμβολο των αντικυβερνητικών διαδηλώσεων. (Η «αραβική άνοιξη» των Νόμπελ, 2011).

Το 1988 από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θεσμοθετήθηκε το Βραβείο για την Ελευθερία της Σκέψης (βραβείο Ζαχάρωφ). Απονέμεται κάθε χρόνο στις 10 Δεκεμβρίου και την ημέρα αυτή τιμάται η ημέρα των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Απονέμεται σε πρόσωπα ή οργανισμούς για την αφοσίωση τους στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ελευθερία. Το 2011 κέρδισαν το βραβείο Ζαχάρωφ από την Αίγυπτο - Ασμάα Μαχρούζ, από την Λιβύη – Άχμεντ Αλ-Σενούσι, από τη Συρία – Αλί-Φαρζάτ και Ραζάν Ζείτουνέχ και από την Τυνησία ο ήδη αποθανών Μοχάμεντ Μπουαζίζι (Sakharov Prize for the Freedom of Thought, n. d.).

Στις 25 Ιανουαρίου το 2011, ημέρα Τρίτη, χιλιάδες αντικυβερνητικοί ακτιβιστές στο κέντρο του Καΐρου διαδήλωσαν με πέτρες και ήρθαν σε σύγκρουση με την αστυνομία για να διαμαρτυρηθούν για την 30χρονη εξουσία του Μουμπάρακ και να αγωνιστούν για τα δικαιώματά τους, ζητώντας να τεθεί ένα τέλος στη φτώχεια, στις καταχρήσεις της διαφθοράς, της ανεργίας και της αστυνομίας. Ωστόσο, η αστυνομία αντιστέκεται απέναντι στο πλήθος που διαμαρτύρεται αρχικά ειρηνικά, πράγμα ασυνήθιστο, στη συνέχεια όμως με το πλήθος να αυξάνεται ραγδαία, η τακτική της αστυνομίας λοξοδρομεί και μετατρέπει τις συγκεντρώσεις σε σκληρές βίας. Χτυπούν τους διαδηλωτές με κλομπ, χωρίς έλεος. Στην Αλεξάνδρεια και στο Σουέζ, επίσης, χιλιάδες διαδηλωτές διαδηλώνουν σε αυτό που ονομάστηκε «Ημέρα Οργής» (Michael, 2011).

Στο Facebook και στο Twitter δημοσιεύθηκαν οι διαδηλώσεις, καθώς προσκαλούσαν κι άλλο πληθυσμό μέσω του διαδικτύου, φθάνοντας την ίδια μέρα τα 90 χιλιάδες άτομα να απαντούν θετικά στις προσκλήσεις για τις διαδηλώσεις που προγραμματίζαν. Η δημιουργία των

σελίδων για τις διαδηλώσεις, χρησιμοποιήθηκαν από τους διοργανωτές για να δίνουν πλήρη ενημέρωση κάθε λεπτό για το που πρέπει να παρευρεθούν οι διαδηλωτές προκειμένου να προκαλέσουν σύγχυση στην αστυνομία (Michael, 2011).

Το ίδιο απόγευμα δημιουργείται πρόβλημα στη σύνδεση στο χώρο του Twitter. Η κυβέρνηση αποφασίζει να το κλειδώσει, έτσι ώστε να εμποδίσει τον συντονισμό των διοργανωτών, φέρνοντας εξοργισμό στους Αιγύπτιους πολίτες. Στην διάρκεια των δύο επόμενων ημερών σημειώνεται και στο Facebook απαγόρευση, ενώ η αστυνομία εξαπλώθηκε στους τόπους συγκεντρώσεων συλλαμβάνοντας και τραυματίζοντας εκατοντάδες διαμαρτυρόμενους (Michael, 2011).

Η διακοπή του ίντερνετ ήρθε λίγα λεπτά μετά την δημοσίευση βίντεο από έναν Αιγύπτιο διαδηλωτή που πυροβολείται από την αστυνομία. Η υπηρεσία Blackberry Internet βρίσκεται και εκείνη αποσυνδεδεμένη. Σταδιακά και παράλληλα σε μικρό χρονικό όριο, παρατηρήθηκε πως δεν υπήρχε καμία σύνδεση στο ίντερνετ από την Αίγυπτο, ούτε μέσω τηλεφώνων και άλλων μεθόδων επικοινωνίας. Emails και άλλες κοινωνικές εξόδους δικτύωσης είχαν επίσης διακοπή (Kanalley, 2011).

Οι προσπάθειες για τον περιορισμό των επικοινωνιών στο εσωτερικό της Αιγύπτου, προκάλεσε ένα ακτιβιστικό κύμα από μια διεθνή ομάδα από ακτιβιστές του ελεύθερου λόγου στο διαδίκτυο με την ονομασία Telecomix. Η ανώνυμη αυτή ομάδα έχει εργασθεί για να ενημερώνει Αιγύπτιους για τις επιλογές των επικοινωνιών τους με chat rooms, wikis και εργαλεία γραφής (Bialer – Kanalley, 2011).

Στις 2 Φεβρουαρίου η σύνδεση στο χώρο του ίντερνετ επανέρχεται και πάλι στην Αίγυπτο (Fayed, 2011).

Όσο αναφορά την Συρία, καθημερινά τα γεγονότα εξελίσσονται. Η κατάσταση παρόμοια με αυτή της Αιγύπτου, μόνο που δεν έχουν σταματήσει, αλλά αντίθετα εξελίσσονται

καθημερινά. Καθημερινά δεκάδες νεκροί από τις διαδηλώσεις και τις επιθέσεις της αστυνομίας στους αντικαθεστωτικούς καθώς το καθεστώς δεν έχει πέσει.

4 Συγκεκριμένα Παραδείγματα

Υπάρχουν αρκετές ιστοσελίδες για την Αραβική Άνοιξη, στις οποίες οι αγανακτισμένοι πολίτες συναντιούνται, ενημερώνονται και επαναστατούν. Για την Αίγυπτο υπάρχει στο χώρο του Facebook σελίδα με το όνομα «Είμαστε όλοι Khaled Said» με 1.5 εκατομμύρια «likes» και 151 χιλιάδες άτομα να μιλούν καθημερινά στην σελίδα αυτή. Η σελίδα πήρε το όνομα της από έναν 28χρονο άνδρα, τον οποίον έσυραν από ένα ίντερνετ καφέ και τον έδειραν. Στις 25 Ιανουαρίου το 2011 έγινε και η πρώτη διαμαρτυρία για τον θάνατο του (We are all Khaled Shaid, 2010; Nato Community, 2010).

Στη πλοήγηση στο διαδίκτυο υπάρχει σελίδα του Facebook, με την ονομασία The Syrian Revolution 2011, στην οποία οι χρήστες που μιλούν καθημερινά για τα θέματα εν εξέλιξη της Συρίας αναλογούνται στα 49.684, ενώ τα μέλη της σελίδας αυτής είναι 343.637, με ημερομηνία ενημέρωσης 13 Ιανουαρίου 2012. Ιδρύθηκε το 2011 με στόχο να κερδίσει η Συρία την ελευθερία της. Είναι Σύριοι νέοι ακτιβιστές από όλες τις επαρχίες με σκοπό να επιτευχθούν οι στόχοι της επανάστασης, με πρώτο την ανατροπή Άσαντ, να καθιερωθεί μια δημοκρατική πολιτική, η οποία θα φιλοξενεί όλους τους Σύριους με οποιαδήποτε διαφορά, φυλετική – θρησκευτική και εθνικιστική. Δίνουν το δικαίωμα δημοσίευσης όλων των περιεχομένων στην ιστοσελίδα. Υπάρχει συνεχής πληροφόρηση και δημοσίευση όλων των γεγονότων, με την χρήση φωτογραφικού υλικού, βίντεο και ανακοινώσεις. Προβάλλονται βίντεο και φωτογραφίες που περιγράφουν τις διαδηλώσεις που διαδραματίζονται την συγκεκριμένη στιγμή. Πραγματοποιούν εκστρατείες στο Twitter με συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, ορίζοντας το θέμα από πριν. Το θρησκευτικό κομμάτι υπάρχει έντονο στα σχόλια των χρηστών, αφού ζητούν από τον θεό Αλάχ συνέπεια, υπομονή και νίκη, ενώ πολύ συχνά βλέπουμε και την φράση «ο θεός μας γιατρεύει τους τραυματισμένους» (13 Ιανουαρίου 2012-διαδηλώσεις με βίντεο στο Homs Arhannto, The Syrian Revolution 2011, 2011).

Ο Wael Ghonim είναι ο ιδρυτής της σελίδας «Είμαστε όλοι Χάλεντ Σαΐντ» στο Facebook, της οποίας το όνομα οφείλεται σε νεαρό Αιγύπτιο που ξυλοκοπήθηκε μέχρι θανάτου από αστυνομικούς στην Αλεξάνδρεια. Ο Wael εργαζόταν στη Google της Μέσης Ανατολής και της Βορείου Αφρικής ως διευθυντής Marketing το 2008. Χρησιμοποίησε την σελίδα αυτή για

να ενσωματώσει τους Αιγύπτιους πολίτες για την αντικυβερνητική διαδήλωση της 25ης Ιανουαρίου. Σχετικά με την 14η Ιανουαρίου, ανάρτησε ανακοίνωση για πρώτη φορά ζητώντας από τα μέλη να βγουν στους δρόμους στις 25 Ιανουαρίου και να διαδηλώσουν όπως οι Τυνήσιοι. Ο ίδιος δημοσίευσε σε λίγη ώρα εκδήλωση με τίτλο: 25 Ιανουαρίου: Επανάσταση κατά των βασανιστηρίων, της διαφθοράς, της ανεργίας και της αδικίας. Μετά από αυτό ακολούθησαν και πολλά άλλα. Έτσι, συνεργάστηκε ανώνυμα με ακτιβιστές για να ανακοινώνει τα μέρη για τις διαμαρτυρίες. Τον Ιανουάριο του 2011, επέστρεψε στην Αίγυπτο για να συμμετάσχει στην επανάσταση, όπου και εξαφανίστηκε στις 27 Ιανουαρίου κατά την διάρκεια διαμαρτυρίας στην οποία συμμετείχε. Η οικογένεια του δήλωσε την εξαφάνιση του στα διεθνή μέσα ενημέρωσης, καθώς και η Google ανακοίνωσε την εξαφάνιση του. Στις 5 Φεβρουαρίου, μεγάλος Αιγύπτιος αντιπολιτευόμενος, ανέφερε ότι ο Wael ήταν ζωντανός και τέθηκε υπό κράτηση, ενώ μετά από δύο ημέρες αφέθηκε ελεύθερος ύστερα από 11 μέρες υπό κράτηση (Mudhoon, 2011; Profile: Egypt' s Wael Ghonim, 2011).

Σύμφωνα με άρθρο του Huang (2011), 9 στους 10 Αιγύπτιους και Τυνήσιους που ερωτήθηκαν, είπαν ότι χρησιμοποιούν το Facebook για να οργανώσουν διαδηλώσεις ή για την διάδοση των γεγονότων και την ευαισθητοποίηση του κόσμου. Οι οργανωμένοι ακτιβιστές χρησιμοποιώντας τα δ. κ. δ. για την δημοσίευση των διαδηλώσεων, προκάλεσαν την λεγόμενη Αραβική Άνοιξη. Με τον τρόπο αυτό κατάφεραν να αφυπνίσουν τον λαό με αποτέλεσμα πολύχρονα καθεστώτα να ανατραπούν και άλλα να έρθουν σε σύγκρουση με την αντιπολίτευση. Ο ρόλος, λοιπόν που έχουν παίζει είναι σημαντικός για την κινητοποίηση, την ενδυνάμωση και τη διαμόρφωση που προκάλεσαν τις αλλαγές. Στο άρθρο ακόμη, αναφέρεται ότι πολλοί τα χαρακτηρίζουν ως κύριους υποκινητές της εξέγερσης αυτής και άλλοι ως απλά εργαλεία. Η χρήση του Facebook στα Αραβικά κράτη την περίοδο Ιανουάριος-Απρίλιος 2011 διογκώθηκε και υπερδιπλασιάστηκε. Ο αριθμός των χρηστών αυξήθηκε κατά 30 τις εκατό, σε σχέση με το 18 τις εκατό που είχε σημειώσει την ίδια περίοδο το 2010. Συγκεκριμένα η Αίγυπτος παρατήρησε 29 τις εκατό αύξηση σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά που ήταν 12 τις εκατό. Την ίδια περίοδο του 2011 στην Αίγυπτο, 88 τις εκατό των πολιτών που ερωτήθηκαν, δήλωσαν ότι ενημερώνονται από τα δ. κ. δ.. Από τους ερωτηθέντες, 28 τις εκατό είπαν ότι η διακοπή του διαδικτύου τους διατάραξε την επικοινωνία και τις προσπάθειες τους να επικοινωνούν, ενώ περισσότεροι από τους μισούς, δηλαδή το 56 τις εκατό, αναφέρουν ότι η διακοπή αυτή παρεκίνησε και νέο κόσμο, τους

κινητοποίησε να πιέσουν πιο πολύ και γενικότερα υπήρχε θετική επίδραση στα γεγονότα. Θεωρήθηκε κίνητρο ισχυρό για να γίνει ο κόσμος πιο δραστήριος, αποφασιστικός και να τους μετατρέψει σε πιο δημιουργικούς σχετικά με την επικοινωνία τους και την οργάνωση τους.

5 Αποτελέσματα-Συμπεράσματα

Σκοπός της πτυχιακής αυτής εργασίας και έρευνας, όπως αναφέρεται και στην εισαγωγή, ήταν να ερευνηθεί το πώς τα δ. κ. δ. επηρέασαν, καλλιέργησαν, υλοποίησαν το μαζικό ξεσηκωμό, αναδεικνύοντας την φυσική αιτία, εάν υπάρχει. Το κατά πόσο ήταν ώριμοι οι πολίτες μέσω των δ. κ. δ. για την απαίτηση και την διεκδίκηση μιας δημοκρατικότερης πολιτικής ζωής. Τον ρόλο που έπαιξαν οι κυβερνήσεις απέναντι στους πολίτες και στις σύγχρονες κοινωνίες, τα μέτρα που έλαβαν, εάν έλαβαν, εάν θα μπορούσαν να ανατρέψουν το αποτέλεσμα ή όχι και τελικά, να ερευνηθεί εάν ο διαδικτυακός πολιτισμός κατάφερε να ελέγξει τις συγκεκριμένες εξουσίες. Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να ερευνηθεί πόσο συνείσφερε η κοινωνική δικτύωση στην ωρίμανση και την πραγματοποίηση των εξεγέρσεων και εάν δόθηκαν θετικές εξελίξεις για τις χώρες αυτές ή κάποιοι τις καρπώθηκαν για προσωπική τους προβολή. Επιπλέον, παράλληλα παρατηρήθηκε πώς λειτούργησαν τα δ. κ. δ. στις χώρες αυτές.

Στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, για το οποίο βρέθηκαν πολλές πληροφορίες και συμπεριλήφθηκαν ορισμένες από αυτές, περιλαμβάνει αναφορές σχετικά με το τι έχει ειπωθεί μέχρι στιγμής γύρω από τα δ. κ. δ. όσο αναφορά την Αραβική Άνοιξη και κατά πόσο τα δ. κ. δ. επηρέασαν την επανάσταση αυτή. Οι απόψεις σχετικά με το εάν τα δ. κ. δ. έπαιξαν σημαντικό ρόλο στα Αραβικά κράτη διείστανται. Μερικοί υποστηρίζουν ότι τα δίκτυα βοήθησαν στην επανάσταση αυτή, διότι συντονίζουν τον κόσμο, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι απλά βοήθησαν για να γίνει μια αρχή για να ξεσηκωθεί ο κόσμος και όχι κάτι παραπάνω. Κοινό συμπέρασμα και άποψη παρατηρήθηκε πως ήταν ότι ο πραγματικός ρόλος των δ. κ. δ. θα διαρκέσει πολλά χρόνια να αναλυθεί και να δειχθεί, για τον λόγο ότι τίθενται καθημερινά προκλήσεις σχετικά με το φαινόμενο αυτό.

Η πτυχιακή μελέτη είναι βασισμένη σε δευτερογενείς πηγές που συλλέχθηκαν από το χώρο του διαδικτύου ως επί το πλείστον και όχι πρωτογενείς. Η έρευνα έγινε αρχικά μέσω μηχανών αναζήτησης, με περιοδικά, on line εφημερίδες και ιστοσελίδες, και με την συνειδητοποίηση του όγκου των πληροφοριών, αποφασίστηκε να ερευνηθούν τα κράτη της Αιγύπτου και της Συρίας, όπου μέχρι στιγμής (Μάρτιος 2012) το καθεστώς της Συρίας δεν

έχει πέσει, σε αντίθεση με την Αίγυπτο όπου ο σκοπός των εξεγέρσεων επιτεύχθηκε για αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος προς τη δημοκρατία, για να μπορούμε να έχουμε δυο διαφορετικά δείγματα. Ακόμη, οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν διεθνείς αλλά και τοπικές, σε σχέση με τα δύο κράτη που επιλέχθηκαν.

Στην ιστορική αναδρομή, έγινε ανασκόπηση στα καθεστώτα των δύο κρατών και πώς ξεκίνησαν τα γεγονότα. Στην Αίγυπτο, η πολυετή πολιτική του Μουμπάρακ οδήγησε τους πολίτες να επαναστατήσουν, με την αρχή να γίνεται στην κεντρική πλατεία Ταχρίμ, και παράλληλα να κατακλύζεται ο χώρος των δ. κ. δ. από οπτικοακουστικό υλικό των διαδηλώσεων. Με τον φόβο απέναντι στην δύναμη των δ. κ. δ., ο πρόεδρος διακόπτει την επικοινωνία των πολιτών μέσω διαδικτύου και τηλεφώνων, εξοργίζοντας τον λαό. Οι εξεγέρσεις συνεχίστηκαν, η επικοινωνία ανακτήθηκε και στην συνέχεια το καθεστώς έπεσε. Στην Συρία παράλληλα, παρά τις διαδηλώσεις και τις επαναστάσεις, παρόμοιες με αυτές της Αιγύπτου, το καθεστώς προσπαθεί να ελέγξει μάταια, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, τον ξεσηκωμένο λαό παρά τις καθημερινές αιματοχυσίες.

Αναζητώντας πιο συγκεκριμένα γεγονότα και παραδείγματα για το θέμα, έγινε εντοπισμός σελίδων στο χώρο του Facebook για την επανάσταση της Αιγύπτου με 1,5 εκατομμύρια «likes» και για την επανάσταση της Συρίας στον ίδιο χώρο, με 343 χιλιάδες περίπου μέλη. Στις συγκεκριμένες σελίδες, παρατηρήθηκε συχνή ενημέρωση σε καθημερινή βάση από τα ενεργά μέλη των ομάδων αυτών. Όσο αναφορά την σελίδα της Αιγύπτου, δημιουργήθηκε με σκοπό την ενσωμάτωση των Αιγύπτιων πολιτών για την αντικυβερνητική διαδήλωση της 25ης Ιανουαρίου 2011. Ακόμη, με έρευνα που αντλήθηκε σημειώνεται ότι ο ρόλος που έπαιξαν τα δ. κ. δ. είναι σημαντικός για την κινητοποίηση, την ενδυνάμωση και τη διαμόρφωση που προκάλεσαν τις αλλαγές και θεωρήθηκαν κίνητρο ισχυρό για να μπορέσει ο κόσμος να γίνει πιο δραστήριος, αποφασιστικός και να τους μετατρέψει σε πιο δημιουργικούς σχετικά με την επικοινωνία τους και την οργάνωση τους.

Ξεκινώντας με τα χαρακτηριστικά των δ. κ. δ. και την ιστορική αναδρομή των γεγονότων στις Αραβικές χώρες που συμμετέχουν στην Αραβική Άνοιξη, αποκτήθηκε το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο για να καταλήξω στην συνεισφορά τους στην Αραβική Άνοιξη. Η

πολιτική αλλαγή στις Αραβικές χώρες οδηγείται από την καινοτομία της τεχνολογίας της Δύσης, βρίσκοντας πρόσφορο έδαφος στον πληθυσμό τους, όταν το 70 τις εκατό του πληθυσμού τους είναι κάτω των 30 ετών. Έτσι, τα δ. κ. δ. έχουν το κεντρικό ρόλο στην κοινωνία των πολιτών, δημιουργώντας τον παράδεισο της ελευθερίας της έκφρασης, την οργάνωση και τη διαμόρφωση των πολιτικών τάσεων για ανατροπή του απολυταρχικού πολιτικού κατεστημένου. Την έκφραση της διαφωνίας προς τις κυβερνήσεις τους, κατάφεραν σε σύντομο χρόνο με τα δ. κ. δ. να απελευθερώσουν τις πολιτικές δυνάμεις της αλλαγής. Η μετάδοση των εικόνων σε πραγματικό χρόνο, ήταν ένα από τα δυνατά σημεία της άοπλης επανάστασης στο όνομα της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Βέβαια, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το διαδίκτυο δεν είναι προνόμιο των όσων έχουν δημοκρατικές τάσεις, αλλά στην περίπτωση των Αραβικών κρατών, τα καθεστώτα ήταν απολυταρχικά και οι λαοί ζητούν ελευθερία λόγου και σκέψης, δηλαδή δημοκρατία, τα οποία συμπεράσματα βγαίνουν από την ανασκόπηση των γεγονότων που πραγματοποιήθηκε για τη δημιουργία της πτυχιακής αυτής.

Τα πολυετή προβλήματα των κρατών αυτών, ο αναφαλβητισμός, η θρησκεία, η θέση των γυναικών στην κοινωνία τους, η υποβαθμισμένη ζωή και η εργασία μαζί με την πολιτική καταπίεση, ωρίμαζε την ιδέα της επανάστασης. Όμως, πάντοτε χρειάζεται η σπίθα για να δημιουργηθεί η φωτιά που ανάτρεψε τις υπάρχουσες αυταρχικές δομές. Για την επιτυχία μιας απεργίας δημιουργήθηκε μια ομάδα στο Facebook και έτσι, η ελευθερία της έκφρασης δημιούργησε το κίνημα για βελτίωση του πολιτικού σκηνικού που κατέληξε σε ανατροπή και σπίθα για χώρες γειτονικές με όμοια προβλήματα. Ένα τυχαίο γεγονός μιας απεργίας, η χρήση κινητών τηλεφώνων και το διαδίκτυο με όλες τις υπηρεσίες, του δίνουν το μεγάλο ιστορικό ραντεβού στις Αραβικές χώρες. Ένα σύνολο ανθρώπων με κοινές ιδέες που στο παρελθόν δεν θα μπορούσαν να εκφράσουν δημόσια, με μια σύνδεση ταχείας πληροφόρησης μέσω διαδικτύου, έδωσε την εκκίνηση να λειτουργήσουν σαν ομάδα και να δημιουργήσουν νέες πολιτικές και κοινωνικές εμπειρίες. Η φυσική αιτία υπήρχε, το διαδίκτυο με πάμπολλες εφαρμογές στα χέρια πολλών χρηστών που ήταν και είναι ενάντια στην συγκεντρωτική εξουσία, και με μέσο τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, έγινε το εργαλείο της πραγματικής ανάγκης για πολιτική αλλαγή. Τα δ. κ. δ. δεν έχουν πολιτική συνείδηση αλλά εκφράζουν τους χρήστες τους. Μια ταυτότητα σκέψεων που εκφράστηκε μέσα από την

τεχνολογία της Δύσης, ήταν η «κερκόπορτα» για την πτώση των κυβερνήσεων και οι πλατφόρμες των κοινωνικών δικτύων για να καθοδηγήσουν το όχημα της «ελευθερίας».

Το διαδίκτυο επεκτείνεται διεθνώς και διεισδύει σε χώρες με διαφορετικές ελευθερίες, έκφρασης και ιδέες. Στα πολιτικά καθεστάτα, υπάρχει ένας εκνευρισμός όταν η πλατφόρμα του Facebook έχει παίξει το ρόλο του διοργανωτή για την εξάπλωση των γεγονότων της Αραβικής Άνοιξης, καθώς η ελεύθερη κοινωνία έχει ως θεμέλιο την πρόσβαση στην πληροφορία.

Συμπερασματικά, τα δ. κ. δ. βοήθησαν στην Αραβική Άνοιξη και ως μέσον της θέλησης του καταπιεσμένου λαού ενάντια στην πολιτική τυραννία. Επομένως, το πρώτο θετικό βήμα έχει γίνει, αλλά η αβεβαιότητα για το μέλλον των χωρών αυτών συνεχίζει να υφίσταται. Όμως το Φεβρουάριο του 2012, η εταιρεία της Google ανακοίνωσε ότι θα είναι δυνατόν να «μπλοκάρει», δηλαδή να «λογοκρίνεται» επιλεκτικά η γνωστή υπηρεσία της blogger, ανάλογα της απαίτησης συγκεκριμένων χωρών. Ομοίως και η Twitter, από 28 Ιανουαρίου 2012 μπορεί να μπλοκάρει - λογοκρίνει επιλεγμένα μηνύματα σε μια χώρα τα οποία θα είναι διαθέσιμα στον υπόλοιπο κόσμο (Νεο χτύπημα στην ελευθερία του λόγου, 2012; Rowley, 2012).

Ίσως αρχίζει το «τέλος της ελεύθερης παγκόσμιας διαδικτυακής κοινότητας». Όμως με την Αραβική Άνοιξη έγινε μεγάλη διαφήμιση για τα προϊόντα του διαδικτύου, έδειξαν την δύναμη τους ηθελημένα ή αθέλητα, συγκέντρωσαν πολλά χρήματα από τις πωλήσεις ηλεκτρονικών υπολογιστών και νέων μοντέλων κινητών τηλεφώνων και άλλων. Και αιωρείται το ερώτημα εάν ήταν ιστορικό το ραντεβού της τεχνολογίας με τα καθεστάτα των χωρών που συμμετείχαν στην Αραβική Άνοιξη, όταν το μεγαλύτερο ποσοστό της φυσικής υποδομής του διαδικτύου είναι στην ιδιοκτησία της ιδιωτικής βιομηχανίας. Ωφελήθηκαν και οι εταιρείες εξοπλισμού του διαδικτύου αλλά οι κοινωνικές πλατφόρμες παραμένουν απειλή για την ασφάλεια των κυβερνοχώρων των κρατών, ακόμα και της Δύσης.

Με την Αραβική Άνοιξη τα δ. κ. δ. απέκτησαν πολιτική ισχύ με αποκορύφωση την άμεση και ενεργή συμμετοχή των πολιτών στην πολιτική ζωή, αντανακλώντας όμως την

πραγματικότητα. Όμως, έχοντας το μειονέκτημα της ανωνυμίας, ίσως δεν θα αντανakλά πάντοτε την πραγματικότητα και θα αποτελεί πρόβλημα η αξιοπιστία των πληροφοριών και τότε ίσως δεν θα είναι αθώες οι φιλελεύθερες επαναστάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ben-Meir, A. (2011, August 8). The Arab Spring: A new era in a transforming globe, Hoff Post Occupy Wall Street. Retrieved February 15, 2012, from http://www.huffingtonpost.com/alon-benmeir/the-arab-spring-a-new-era_b_1082577.html

Bialer, J., Kanalley, C. (2011, May 25). Anonymous Internet Users Team up to provide communication tools for Egyptian People, Huff Post World. Retrieved January 13, 2012, from http://www.huffingtonpost.com/2011/01/29/anonymous-internet-egypt_n_815889.html

Christakis, N. A., Fowler, J. H. (2009). Connected, the surprising power of our social networks and how they shape our lives. New York, Little, brown and company.

Fayed, S. (2011, May 25). Egypt Internet Returns, Huff Post Tech. Retrieved January 14, 2012, from http://www.huffingtonpost.com/2011/02/02/egypt-internet-returns_n_817319.html

Fergus, K. (2011, December 5). Power of the social media, Daily Illini. Retrieved February 19, 2012, from http://www.dailyillini.com/index.php/article/2011/12/power_of_the_social_media

Gerkin, K. (n. d.). Word of Click: Social Networking and the Arab Spring Revolutions, Bad Subjects. Retrieved February 7, 2012, from <http://bad.eserver.org/issues/2011/Word-of-Click.html>

Holmes, D. (2005). Communication Theory: Media, Technology and Society. London, Sage Publications Ltd

Huang, C. (2011, June 6). Facebook and Twitter key to Arab Spring uprisings: report, The National. Retrieved February 17, 2012, from <http://www.thenational.ae/news/uae-news/facebook-and-twitter-key-to-arab-spring-uprisings-report>

Kanalley, C. (2011, May 25). Egypt's Internet shut down according to reports, Huff Post World. Retrieved January 13, 2012, from http://www.huffingtonpost.com/2011/01/27/egypt-internet-goes-down-_n_815156.html

Khadhraoui, M. (2011, Μάιος 7). Το Ίντερνετ στον αγώνα κατά του καθεστώτος στην Τυνησία (ομιλία), Αθήνα, Retrieved Νοέμβριος 26, 2011, από <http://www.republic.gr/?p=4307>

Michael, M. (2011, May 25). Mubarak Faces Egypt Protests on “Day of rage”, Huff Post World. Retrieved January 13, 2012, from http://www.huffingtonpost.com/2011/01/25/mubarak-faces-egypt-prote_n_813572.html

Mudhoon, L. (2011, February 18). The Egyptian Internet Activism Wael Ghonim: The Face of the Egyptian Protest Movement, Qantara.de. Retrieved September 30, 2011, from http://en.qantara.de/wcsite.php?wc_c=8440

Nato Community. (2011, March 14). Nato Review – Arab spring = Facebook revolution #1? [Video file]. Retrieved January 4, 2012, from <http://www.youtube.com/watch?v=ZVD6ci0SpPs>

Personalcinema. (2011, May 10). Networked revolts Tarek Amr English with Greek translation [Video file]. Retrieved December 10, 2011, from http://www.youtube.com/watch?v=A5_0qdNPY6A&feature=player_embedded

Petrossian, F. (2011, October 20). Iran: Be Scared, Dictator-Gaddafi is Dead, Global Voices. Retrieved November 29, 2011, from <http://globalvoicesonline.org/2011/10/20/iran-be-scared-dictator-gaddafi-is-dead/>

Profile: Egypt's Wael Ghonim. (2011, February 9). BBC News Middle East. Retrieved September 30, 2011, from www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12400529

Robins, K., Webster, F. (1999). Times of the Techoculture: from the Information Society to the Virtual life. London, Routledge

Rowley, M. (2012, January 27). Twitter Blackout: To Tweet Or Not To Tweet On January 28, What's trending. Retrieved March 17, 2012, from <http://whatstrending.com/2012/01/twitter-blackout/>

Sakharov Prize for Freedom of Thought. (n. d.). European Parliament: About Parliament. Retrieved September 30, 2011, from <http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/el/002398d833/Sakharov-Prize-for-Freedom-of-Thought.html>

Schillinger, R. (2011, September 2011). Social Media and the Arab Spring: What have we learned?, Huff Post World. Retrieved 10 February, 2012, from http://www.huffingtonpost.com/raymond-schillinger/arab-spring-social-media_b_970165.html

Socialcapital. (2012, February 3). Twitter, Facebook and Youtube's role in Arab Spring, Social Capital Blog. Retrieved February 26, 2011, from <http://socialcapital.wordpress.com/2011/01/26/twitter-facebook-and-youtubes-role-in-tunisia-uprising/>

Syria. (2011, November 11). Central Intelligence Agency: The World Factbook. Retrieved September 30, 2011, from <http://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>

Tarek Amr – Η επίδραση των social media στην αιγυπτιακή επανάσταση. (n. d). Re-Public. Retrieved December 5, 2011 from <http://www.re-public.gr/?p=4305>

Taylor, K. (2011, September 13). Arab Spring really was social media revolution, TG Daily. Retrieved 3 February, 2012, from <http://www.tgdaily.com/software-features/58426-arab-spring-really-was-social-media-revolution>

The Syrian Revolution 2011. (2011). In Facebook [Fan Page]. Retrieved January 13, 2012, from www.facebook.com/Syrian.Revolution

We are all Khaled Said. (2010). In Facebook [Fan page]. Retrieved January 3, 2012, from <http://www.facebook.com/ElShaheed?sk=info>

Wikipedia: The free encyclopedia. (2004, July 22). Κοινωνική δικτύωση, Retrieved September 30, 2011, from <http://www.el.wikipedia.org>

Zubaida, S. (2011, October 21). The “Arab spring” in historical perspective, Open Democracy, Retrieved January 4, 2012, from <http://www.opendemocracy.net/sami-zubaida/arab-spring-in-historical-perspective>

Βάρβαρη καταστολή και διαβουλεύσεις ενάντια στον Αιγυπτιακό λαό. (2011, Νοέμβριος 24). Γνώμη online. Retrieved Δεκέμβριος 4, 2011, από http://www.gnomionline.com.cy/index.php?option=com_content&view=article&id=869:idisic&catid=95:international

Δεληγιάννης, Κ. (2010, Αύγουστος 29). Ουδέν κρυπτόν από το Facebook, Καθημερινή. Retrieved Οκτώμβριο 25, 2011, από http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_2_29/08/2010_413088

Εκλογές στην Αίγυπτο στη σκιά της βίας. (2011, Νοέμβριος 28). News247. Retrieved Δεκέμβριος 4, 2011, από http://news247.gr/kosmos/news/ekloges_sth_skia_ths_vias_sthn_aigypto.1515313.html?service=print

Η «αραβική άνοιξη» των Νόμπελ. (2011, Οκτώμβριος 2). News247. Retrieved Δεκέμβριος 12, 2011, από http://news247.gr/kosmos/news/h_deytera_twn_nompel.1393754.html

Κούλογλου, Σ. (2011, Μάρτιος 30). Οι αντάρτες του διαδικτύου, Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα (τηλεοπτική εκπομπή). Ελλάδα: NET, Retrieved Νοέμβριος 26, 2011, από <http://tinyurl.com/75fpwv3>

Μαγγανιά, Α. (2011, Ιανουάριος 18). Νέα μέσα, Ανταποκριτές (τηλεοπτική εκπομπή), Ελλάδα: NET

Νέο χτύπημα στην ελευθερία του λόγου. (2012, Φεβρουάριος 3). Έθνος. Retrieved Μάρτιος 17, 2012, from <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22769&subid=2&pubid=63611817>

Ξενάκη, Κ. (2011, Φεβρουάριος 17). Σπίθες εξέγερσης στη Λιβύη, Τα Νέα, Retrieved Νοέμβριος 29, 2011, από <http://www.tanea.gr/kosmos/article/?aid=4618665>

Παπαμάργαρης, Θ. (n. d.). Η Υεμένη σε κρίση: κοινωνικές αναταραχές, φυλετικές συγκρούσεις, γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί ή κάτι περισσότερο;, Retrieved Νοέμβριος 26,

2011, από

http://www.cemmis.edu.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=258%3A2011-06-14-21-07-23&catid=37%3Aepikairi-analusi&Itemid=66&lang=el

Συμπεράς, Λ., Δ. (2011, Δεκέμβριος 6). «Παιχνίδια πολέμου» από τη Συρία, *Geopolitics & Daily News*, Retrieved Ιανουάριος 5, 2012,

http://geopoliticsdailynews.blogspot.com/2011/12/blog-post_439.html

Συρία: Φόβος για εμφύλιο εκφράζει ο Αραβικός Σύνδεσμος. (2012, Ιανουάριος 14). *Η Αυγή*, Retrieved Ιανουάριος 17, 2012, από

<http://www.avgi.gr/ArticleActions/show.action?articleID=663327>

Συρροή πολιτών στις πρώτες εκλογές της Αιγύπτου μετά την πτώση του καθεστώτος. (2011, Νοέμβριος 28). *INews*. Retrieved Δεκέμβριος 4, 2011, από <http://www.inews.gr/147/syrroi-politon-stis-protos-ekloges-tis-aigyptous-meta-tin-ptosi-tou-kathestotos.htm>

Σχέδια για τη μετά Ασσαντ Συρία ετοιμάζει ο Αραβικός Σύνδεσμος. (2011, Νοέμβριος 16). *Τα Νέα online*, Retrieved Δεκέμβριος 14, 2011, από

<http://www.tanea.gr/kosmos/article/?aid=4673311>